

УДК 355.45

В.В. Сідаш

Командування Повітряних Сил Збройних Сил України, Вінниця

ОРГАНІЗАЦІЯ БОЙОВОЇ ПІДГОТОВКИ В УМОВАХ ФІНАНСОВИХ ОБМЕЖЕНЬ

Розглянуто підходи щодо організації бойової підготовки у військових частинах Повітряних Сил Збройних Сил України в умовах фінансових обмежень, основні напрямки проведення льотної підготовки льотного складу в умовах обмежень щодо фінансування та матеріального забезпечення Збройних Сил України та обґрунтована необхідність проведення бойової підготовки зенітних ракетних військ з використанням ретельних розрахунків витрат коштів на забезпечення їх проведення, що дозволить оптимізувати час використання озброєння і військової техніки.

Ключові слова: бойова підготовка, економічна криза, малозатратні форми і методи навчання.

Вступ

Важка фінансово-економічна криза, хронічне недофінансування оборонної сфери змушують зайвий раз визнати, що забезпечення обороноздатності держави цілком і повністю залежить від процесів, які відбуваються в країні, рівня розвитку економічної, інформаційної, науково-технологічної бази, системи політичних стосунків у суспільстві і ступеня її демократичного розвитку, системи міжнародних відносин. Але, насамперед, обороноздатність держави в першу чергу залежить від рівня спроможності Збройних Сил виконувати покладені на них завдання. А це досягається одним з показників – навченість особового складу виконувати завдання за призначенням, яка набувається під час проведення заходів бойової підготовки і включає в себе комплекс заходів щодо навчання і виховання особового складу підрозділів та частин, спрямований на набуття військовослужбовцями визначених військових частин знань і навичок, необхідних для успішного вирішення бойових задач.

Підготовка військ до виконання покладених на них завдань є основним пріоритетом діяльності Збройних Сил у мирний час. Саме рівень їх підготовки є показником ефективності військового управління, критерієм раціональності використання оборонного бюджету, визначальним чинником рівня суспільної довіри до Збройних Сил, а також авторитету України у сфері міжнародної безпеки. Саме визначення основних напрямків підготовки військ в умовах фінансових обмежень і є **метою статті**.

Викладення основного матеріалу

У попередніх роках за рахунок гнучкості планування підготовки військ, впровадження заходів, які не потребують значних витрат пально-мастильних матеріалів та моторесурсу, вдалося забезпечити належний рівень підготовки і злагодженості органів військового управління та військових частин та утримати основні показники вишколу особового

складу. Але при мінімальному рівні фінансування у 2009 році виникає питання пошуку нових шляхів, форм та способів щодо організації та проведення заходів бойової підготовки у військових частинах Повітряних Сил, які дозволили б зберегти рівень польового та повітряного вишколу особового складу на достатньому для забезпечення обороноздатності держави рівні.

За останні роки базові показники розподілу фінансування заходів підготовки Збройних Сил України практично не змінилися, але реалії сьогодення такі, що обмеження видатків на підготовку у 2009 році є рекордним щодо мінімізації витрат на забезпечення бойової підготовки військових частин Повітряних Сил Збройних Сил України (далі Повітряні Сили), які за будь-яких умов залишаються носієм бойового потенціалу нашої держави, та єдиним видом Збройних Сил України, який в мирний час виконує бойове завдання з охорони повітряного простору та прикриття важливих державних об'єктів.

На сьогоднішній день економічну кризу для Збройних Сил можливо розглядати як несприятливий фактор тимчасового характеру, що рано або пізно буде переборений, тому планування бойової підготовки на період кризи, коли безпосередні короткострокові цілі свідомо не досяжні або досяжні в обмеженому обсязі, повинне здійснюватись таким чином, щоб мінімізувати (зменшити) збиток наступному післякризовому розвитку Повітряних Сил і не допустити прояви незворотних процесів. Залежно від прогнозованої тривалості кризи, може бути використано кілька підходів щодо організації бойової підготовки.

Якщо прогнозована тривалість економічної кризи обчислюється місяцями (умовно не перевищує одного року), бойова підготовка протягом цього часу може бути переорієнтована на підвищення рівня теоретичних знань. Тимчасова втрата можливості підтримки та придбання особовим складом практичних навичок на нормативному рівні внаслідок значного скорочення матеріально-технічного забезпечення призводить до зниження рівня боєздатності та

бойової готовності підрозділів і частин, але ще не представляє загрози розвитку незворотних процесів щодо втрати практичних навичок основною частиною особового складу. Незначні матеріальні ресурси, які виділяються на підтримку практичних навичок, можуть бути розподілені між основною частиною особового складу, що забезпечує бойову готовність підрозділів і частин Повітряних Сил. Для кожного роду військ існують свої специфічні особливості й, відповідно, можуть бути встановлені свої припустимі тимчасові границі втрати практичних навичок. Слід зазначити, що найбільш критичним є втрата практичних навичок для льотного складу. Крім зниження боєздатності та боєготовності при втраті практичних навичок льотним складом критичною стає проблема безпеки польотів.

При прогнозованій тривалості економічної кризи, що обчислюється роками, крім падіння боєздатності, існує загроза незворотної втрати практичних навичок основною масою військовослужбовців, що забезпечують захист держави з повітря та функціонування складних систем озброєнь. У цьому випадку при плануванні бойової підготовки повинна бути встановлена мінімальна межа матеріального забезпечення, при якій зберігається можливість підтримки практичних навичок визначеної частини особового складу, що у післякризовий період забезпечить передачу своїх навичок та досить швидко відновить боєздатність частин і підрозділів. Усі ці умови повинні бути обґрунтовані та доведені до керівництва Збройних Сил та держави.

Більшість питань, пов'язаних з проведенням заходів бойової підготовки у Повітряних Силах в сучасних умовах, вивчені недостатньо та вимагають детального дослідження, але основні напрямки щодо організації та проведення бойової підготовки за досвідом останніх років все ж можливо визначити.

В умовах багатократних фінансових обмежень основною метою підготовки Повітряних Сил потрібно вважати збереження бойового потенціалу, оперативних можливостей та цілісності системи протиповітряної оборони держави, підтримання рівня злагодженості органів управління всіх рівнів та недопущення професійної деградації особового складу. При цьому основні зусилля та фінансові ресурси потрібно зосередити на підготовці підрозділів, які входять до складу Об'єднаних сил швидкого реагування, чергових сил з протиповітряної оборони та фахівців різних спеціальностей у навчальних центрах, використанні малозатратних форм і методів навчання, інтенсифікації заходів командирської підготовки офіцерів та підготовки штабів тактичного рівня.

Планування бойової підготовки у підпорядкованих військових частинах необхідно проводити на основі комплексного підходу у тісній взаємодії між керівниками структурних підрозділів родів військ з врахуванням термінів та районів проведення заходів у ін-

ших родах військ, що сприятиме наближенню тактичної обстановки, що створюється, до реальної, і не призведе до додаткових витрат пального, матеріальних засобів та ресурсу техніки.

В основу бойової підготовки військових частин і підрозділів необхідно покласти принцип поступового нарощування рівня готовності підрозділів до виконання завдань за призначенням. При цьому акцент треба зробити на індивідуальній фаховій підготовці військовослужбовців, завдяки чому вони швидко адаптуються до дій у складі підрозділів, що дозволить здійснити практичну апробацію теоретичних положень керівних документів і досягти необхідного теоретичного рівня навченості особового складу.

Тому з метою економії коштів заходи бойової підготовки необхідно організовувати і проводити у пунктах постійної дислокації з використанням приказарменної навчальної матеріально-технічної бази, а для підготовки водіїв та механіків-водіїв використовувати наявні тренажери та можливості навчальних центрів, де розгорнути досконале вивчення теоретичної складової водіння і матеріальної частини озброєння та військової техніки. Поряд з вивченням матеріальної частини озброєння та техніки треба організувати проведення занять з технічної підготовки, збільшити кількість занять з відпрацювання нормативів на техніці та паралельно проводити її технічне обслуговування.

Підготовку штабів тактичної ланки необхідно проводити на картах у пунктах постійної дислокації зі збільшенням кількості годин на самостійну підготовку та занять в системі командирської підготовки, які не потребують фінансових витрат. Особливу увагу приділити якісному та ефективному плануванню та відпрацюванню комплексного тактичного завдання.

Основним елементом бойової підготовки авіаційних частин, який потребує значних витрат матеріально-технічних ресурсів є льотна підготовка. Саме льотний екіпаж є головним стрижнем при виконанні авіаційних завдань. Від результативності його дій залежить виконання поставленого завдання. І якщо воно не виконане, то всі зусилля інженерно-технічного складу, груп керівництва польотами, спеціалістів тилу і зв'язку, матеріальні затрати будуть марно витрачені.

Проведення льотної підготовки льотного складу в умовах обмежень щодо фінансування та матеріального забезпечення Збройних Сил України слід проводити за такими напрямками:

– розроблення та впровадження математичних моделей прогнозування рівнів вирішення завдань підготовки льотного складу в залежності від обсягу ресурсного забезпечення заходів підготовки та порядку їх здійснення. Використання таких моделей дозволить командуванню авіаційних частин більш обґрунтовано формувати цілі та пріоритети льотної підготовки, обсяги та зміст річних програм льотної підготовки екіпажів, зводячи баланс між рівнями вирішення завдань та наявним обсягом ресурсів та

не ставлячи завдань, які є нездійсненними при визначеному рівні забезпечення;

– розроблення та впровадженням процедур автоматизації розподілу наявних ресурсів за визначеними заходами підготовки та з використанням принципів зворотних пріоритетів або оптимальності. Формалізовані процедури планування дозволять максимізувати рівень вирішення завдань бойової підготовки при мінімальному обсязі ресурсного забезпечення заходів бойової підготовки або визначити обсяг потрібних ресурсів при заданих рівнях вирішення завдань бойової підготовки авіаційної частини;

– виконання польотів на літаках з меншою питомою вагою витрат пального (Л-39, АН-26)

– зменшення вартості льотної години в частині, що припадає на вартість функціонування засобів радіотехнічного забезпечення, аеродромно-технічного забезпечення та експлуатації аеродрому, за рахунок концентрування польотів на окремих авіаційних базах та збільшення кількості літаків, що виконують польоти протягом льотної зміни;

– зменшення кількості авіаційної техніки, яка підтримується у справному стані, та її концентрування в авіаційних бригадах, де виконуються польоти;

– зменшення зайвих витрат ресурсів на непланові польоти з відновлення втраченого рівню екіпажів внаслідок виникнення непередбачених перерв у польотах за рахунок жорсткого дотримання графіків постачання до авіаційних частин авіаційного палива та інших матеріальних ресурсів, створення резервів авіаційного палива в авіаційних бригадах;

– комплексування максимальної кількості льотних вправ в одному польоті;

– ретельне проведення тренажів льотного складу в кабінах авіаційної техніки та на тренажерах літаків відповідних типів. Навчання на тренажерах дозволить зменшити витрати на підготовку льотного складу, підняти рівень теоретичних знань і практичних навичок, зберегти ресурс літаків, скоротити витрати на обслуговування авіаційної техніки;

– використання тренажів-імітаторів повітряної обстановки для офіцерів з групи керівництва польотами;

– розробка та впровадження системи об'єктивних показників та критеріїв щодо оцінки якості роботи та рівнів підготовки підрозділів і особового складу авіаційних частин під час підведення підсумків з виконання ними планів бойової підготовки.

В якості математичних моделей прогнозування рівнів вирішення завдань льотної підготовки в залежності від порядку їх вирішення та обсягів ресурсного забезпечення, а також формальної процедури з планування заходів бойової підготовки в авіаційній частині за принципом оптимальності, можна використовувати програми, створені в межах науково-дослідної роботи "Амарант" за темою "Спеціальне математичне й програмне забезпечення для підтримки прийняття рішен-

ня командира частини щодо планування та організації льотної підготовки в авіаційній частині", яка була виконана в Науковому центрі Повітряних Сил Харківського університету Повітряних Сил.

Що стосується бойової підготовки зенітних ракетних військ, то її необхідно проводити з використанням ретельних розрахунків витрат коштів на забезпечення їх проведення, що дозволить оптимізувати час використання озброєння і військової техніки (за рахунок ретельного планування, наприклад, розробка графіків використання озброєння та військової техніки підрозділу, частини для проведення бойового злагодження по задачах курсів бойової підготовки, планів розподілу моторесурсу озброєння та військової техніки підрозділу, командного пункту).

Використання вбудованих в озброєння та військову техніку тренажерів дозволить забезпечити початкову підготовку осіб бойового розрахунку по виконанню своїх функціональних обов'язків у найпростіших умовах, а тренування бойового злагодження підрозділів та командних пунктів потрібно проводити на навчально-тренувальному центрі, який повністю забезпечує проведення тренувань бойових розрахунків, пунктів бойового управління зенітних ракетних комплексів, які знаходяться на озброєння Повітряних Сил у різних умовах складності. При цьому витрати на відрядження особовому складу для тренування в навчально-тренувальному центрі будуть значно меншими ніж затрати на придбання пального для проведення цих заходів у військовій частині.

Використання комплексних тренажерів навчально-тренувального центру в цілому дозволить:

– навчити екіпажі та бойові обслуги різним прийомам та способам бойових дій у складі підрозділу, ефективно використовувати озброєння в складних умовах бойової обстановки, вдень та вночі, взимку і влітку, на різній місцевості;

– виробити у командирів навички безперервного керування підрозділами під час ведення протиповітряного бою;

– підготувати підрозділи до ведення ефективних і злагоджених дій у сучасному бою з урахуванням тенденцій розвитку способів ведення бою;

– сформувати в екіпажів і бойових обслуг високі моральні і бойові якості;

– знизити витрати на бойову підготовку за умови досягнення потрібного рівня навченості та бойового злагодження підрозділів.

Також зменшення витрат можливе за рахунок вдосконалення навчально-матеріальної бази бойової підготовки, а саме розгортання позаштатних навчально-тренувальних пунктів при управліннях військових частин, що дасть можливість використовувати в ході бойової підготовки тренувально-імітаційні комплекси на базі персональних електронно-обчислювальних машин з набором навчально-тренувальних програм та алгоритмів для кожного номеру обслуги та бойового

розрахунку в цілому, за типами зенітного ракетного комплексу, зенітних ракетних систем, автоматизованих систем управління. А складне питання щодо організації підготовки і допідготовки водіїв та механіків-водіїв пропонується реалізувати під час виконання заходів із забезпечення повсякденної життєдіяльності та шляхом здійснення маршів для зміни чергових сил з протиповітряної оборони.

Що стосується радіотехнічних військ то проведення бойової підготовки у військових частинах та підрозділах в умовах фінансових обмежень пропонується здійснювати на навчально-тренувальних пунктах радіотехнічних бригад та безпосередньо в підрозділах з активним застосуванням тренажно-імітаційної апаратури типу "Віраж", при цьому обов'язково відпрацьовувати задачі тактико-спеціальної підготовки з усіма категоріями військовослужбовців.

Тренування на навчально-тренувальних пунктах доцільно проводити в складі бойових обслуг підрозділів по задалегідь розробленим схемах удару засобів повітряного нападу без включення у підрозділах засобів радіолокації. В радіотехнічних підрозділах можливо здійснювати удосконалення рівня індивідуальної підготовки за фахом спеціалістів під час несення бойового чергування, під керівництвом безпосередніх командирів.

Також необхідно здійснювати планування виконання комплексних задач по тактико-спеціальній підготовці в ході несення бойового чергування за графіком із включеними засобами радіолокації або при здійсненні забезпечення польотів авіації.

Висновки

Таким чином, в умовах сьогодення Повітряним Силам, як і Збройним Силам в цілому, необхідно вести пошук шляхів щодо збереження навченості особового за рахунок використання низькозатратних форм і способів навчання. Тому запропоновані шляхи щодо організації бойової підготовки у військових частинах Повітряних Сил можливо використовувати

в умовах фінансових обмежень для проведення планування бойової підготовки та при проведенні занять з бойової підготовки.

Список літератури

1. Біла книга – 2006: оборонна політика України. – К.: Мін-во оборони України, 2006. – 95 с.
2. Біла книга – 2007: оборонна політика України. – К.: Мін-во оборони України, 2007. – 120 с.
3. Біла книга – 2008: оборонна політика України. – К.: Мін-во оборони України, 2008. – 100 с.
4. Маринин В.В. К вопросу о формах применения объединенной группировки авиации и войск ПВО в операции / В.В. Маринин, В.И. Ткачев // Военная мысль. – 2007. – № 4. – С. 50-54.
5. Пырковский В.Ф. О новых подходах к созданию перспективной противовоздушной обороны Российской Федерации / В.Ф. Пырковский., А.П. Корабельников // Военная мысль. – 2007. – № 1. – С. 22-27.
6. Руснак І.С. Загальні основи воєнної науки та її взаємозв'язок з іншими науками / І.С. Руснак // Наука і оборона. – 1999. – № 1. – С. 17-22.
7. Руснак І.С. Будівництво Повітряних Сил України: питання теорії та практики / І.С. Руснак, М.П. Крюков, В.Д. Кохно // Наука і оборона. – 2005. – № 4. – С. 8-13.
8. Столяров А.Н. Становление и развитие теории и практики оперативного искусства в Военной Академии Генерального штаба / А.Н. Столяров // Военная мысль. – 2007. – № 11. – С. 34 – 44.
9. Хамзатов М.М. Влияние концепции сетецентрической войны на характер современных операций / М.М. Хамзатов // Военная мысль. – 2006. – № 6. – С. 13-17.
10. The Quadrennial Defense Review 2001 [Електронний ресурс]: office of the Secretary of Defense – 80 Min / 700 MB. – 30 September 2001 Posted on the Commonwealth Institute Website. (printable .pdf file). – Режим доступу до ресурсу: <http://www.comw.org/qdr/qdr2001.pdf>.
11. The Quadrennial Defense Review 2006 [Електронний ресурс]: office of the Secretary of Defense – 80 Min / 700 MB. – 06 February 2006 Posted on the Commonwealth Institute Website. (printable .pdf file). – Режим доступу до ресурсу: <http://www.comw.org/qdr/qdr2001.pdf>.

Надійшла до редколегії 11.11.2009

Рецензент: д-р техн. наук, проф. Г.В. Певцов, Харківський університет Повітряних Сил ім. І. Кожедуба, Харків.

ОРГАНИЗАЦИЯ БОЕВОЙ ПОДГОТОВКИ В УСЛОВИЯХ ФИНАНСОВЫХ ОГРАНИЧЕНИЙ

В.В. Сидаш

Рассмотрены подходы к организации боевой подготовки в воинских частях Воздушных Сил Вооруженных Сил Украины в условиях финансовых ограничений, основные направления проведения летной подготовки летного состава в условиях ограничений финансирования и материального обеспечения Вооруженных Сил Украины и обоснована необходимость проведения боевой подготовки зенитных ракетных войск с использованием точных расчетов расходов средств на обеспечение их проведения, что позволит оптимизировать время использования вооружения и военной техники.

Ключевые слова: боевая подготовка, экономический кризис, малозатратные формы и методы обучения.

ORGANIZATION OF COMBAT TRAINING IN THE FINANCIAL LIMITATIONS CONDITIONS

V.V. Sidash

Approaches are considered in relation to organization of the combat training in military units of Ukrainian Air Force in the financial limitations conditions, basic directions of realization of flying preparation of flying composition in the conditions of limitations in relation to financing and material supply of Ukrainian Air Force and reasonable necessity of carrying out the combat training of zenithal rocket troops with the use of careful calculations of charges of money on providing of their realization that will allow to optimize time of the use of armament and military technique.

Keywords: combat training, economic crisis, little-expense forms and methods of studies.